

הכנס הסוציולוגי השנתי, פברואר 2014
הצעת הרצאה למושב לא ידוע
קואופטציה ומחקר מוטה במדעי החברה: 64 שנות חצאי-אמיתות של
מחקרי השדה הקיבוצי
ד"ר ראובן שפירא
המכללה האקדמית הגליל המערבי
shapi_ra@gan.org.il
04-6320597 ; 054-2209003

הנושא: קואופטציה של מחקר חברתי והטייתו בשירות בעלי-כוח.
הרקע: ממילס (Mills – The Sociological Imagination 1959) ואילך מבקרי המחקר החברתי מצאו דומיננטיות של משתפי-פעולה עם אליטות רבי-כוח. אבחנתי את התופעה גם במחקרי הקיבוץ הקנוניים אבל חסר הסברה המלא.
המטרה: הסבר 64 שנות דבקות מחקרים אלה בחצאי-האמיתות על הקיבוץ בשירות רבי-הכוח.
שיטת המחקר: ניתוח גנאלוגי של ספרות הקיבוץ בעזרת ספרות ביקורת המחקר החברתי.
ממצאים: מנהיגי הקיבוץ דיכאו מחקר ביקורתי ודאגו לקואופטציית החוקרים פן תיחשף שליטתם הבלתי-לגיטימית במונחי אתוס קיבוצי. שילוב מאמציהם בהגמוניה הפונקציונליסטית בסוציולוגיה האמריקנית ובעקבותיה בישראלית יצר הגמוניה כנ"ל במחקרי הקיבוץ בסיוע אסטרטגיה ייחודית של אי-חקירת אחד משני חצאי השדה הקיבוצי (במונחי בורדייה), מאות הארגונים הבין-קיבוציים (להלן: אב"קים) והפרקטיקות המעין-קפיטליסטיות שחיזקו את ראשיהם לכדי אוליגרכיה שמרנית "נצחית". כמותם עלו לגדולה באקדמיה פונקציונליסטית שהשתמשו במחקרי-סקר מועדים למשגים משום ניתוק החוקרים מהמציאות המעמדית האוטוקרטית בשדה שעליה לא שאלו ולכן לא גילוה. כשנוספו לחוקרים חברי קיבוצים נמשך אותו הקו משום שהצדיק חברות בקיבוץ בהסתירו את הפרת עקרונותיו על-ידי אליטת אלפי העסקנים וראשי האב"קים מחקי הסביבה הקפיטליסטית.
מבקרי המחקר החברתי בארה"ב ובריטניה מצאו קואופטציה ו/או דיכוי מחקר ביקורתי דומים: כמו שיתוף פעולת החוקרים עם מנהיגי הקיבוץ כך נהגו אוניברסיטאות ארה"ב עם ה-FBI בתקופת מקארתי; כפי שפונקציונליסטי הקיבוץ דיכאו מחקר ביקורתי כך נהגו פונקציונליסטי ארה"ב הגברים בסוציולוגיות ביקורתיות בולטות שהועלמו על-ידי "פרופסיונליזציית" הסוציולוגיה.
מסקנות: מחוזקת ביקורת הפונקציונליסטים ונטייתם למשת"פיות במחקרי-סקר מועדי הטיית בין השאר בשל פרקטיקות הייררכיות המנתקות חוקר משדהו אליו נשלחים רק עוזריו; חיוני המשך הביקורת ומעשית צריך שתיקדם למחקר-סקר הכרות אתנוגרפית והיסטורית עם השדה ושהחוקר יירד אליו יחד עם עוזריו, להקשיב להם ולנחקריו.